Wilson Center | Digital Archive
International History Declassified
digitalarchive.wilsoncenter.org

January 7, 1958
Unsigned Draft Code Message to Director Blusztain

Citation:

"Unsigned Draft Code Message to Director Blusztain", January 7, 1958, Wilson Center Digital Archive, Polskie dokumenty dyplomatyczne 1958 (Warszawa: Polski Instytut Spraw
Mie

dzynarodowych, 2011), Document #4, pp.8-12. Translated by Jerzy Giebułtowski. https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/208841

Summary:

This message summarizes responses to the Rapacki Plan from countries in Western Europe, Eastern Europe, and North America.

Credits:

This document was made possible with support from Carnegie Corporation of New York (CCNY)

Original Language:

Polish

Contents:

Original Scan
Translation - English

Wilson Center Digital Archive Original Scan

skiej, z polemiką przeciw zastrzeżeniom co do planu Rapackiego (m.in. artykuły Kowalewskiego w Trybunie Ludu z 4 i 5 bm.).

5. W rozmowach z politykami i dziennikarzami należy badać, jakie ich zdaniem należałoby podjąć akcje, aby stworzyć optymalny klimat dla realizacji naszego planu. Można przy tym sondować opinie co do innych akcji.

[f]*Naszkowski*[f]

AMSZ, ZD 6/77, w. 60, t. 853

4

7 stycznia, niepodpisany projekt szyfrogramu: ocena reakcji na plan Rapackiego

Warszawa, dn. [c]*7.1.*[c]19[c]*58*[c] r.

[c]*Pilne*[c]

[c]*Dyr. Blusztajn*

Przesyłam projekt depeszy informacyjnej w sprawie Planu Rapackiego z prośbą o ew. uwagi. 7.I[c g]...[g]

1. Ogólna ocena dotychczasowego przyjęcia Planu Rapackiego[6]

a) Oddźwięk w kołach rządowych Zachodu:

Na podstawie dotychczasowych meldunków prasowych i z naszych placówek można uznać, że polska inicjatywa została przyjęta z największą życzliwością w Norwegii i Danii. Od samego początku przychylne zainteresowanie okazał również rząd Kanady. Oznaki takiego zainteresowania okazał ostatnio Londyn (wywiad telewizyjny Lloyda).

Ostatnie dwa tygodnie przyniosły pewne zmiany w stanowisku niektórych rządów zachodnio-europejskich w porównaniu z okresem bezpośrednio po przeprowadzeniu przez Ministra Rapackiego rozmów dyplomatycznych. I tak, zanotować należy wypowiedź rzecznika Bonn w ubiegłym tygodniu, w której

6 Zob. PDD 1957, dok. nr 283.

Wilson Center Digital Archive Original Scan

mówi się o „rozważaniu przez rząd boński" propozycji polskiej, co jest pewnym złagodzeniem negatywnego stanowiska Adenauera z ub. miesiąca. Z drugiej strony wyraźnie negatywne stanowisko zajął premier Francji Gaillard i Pineau. Wypowiedź Larocka, ministra spraw zagranicznych Belgii, określiła [h]także[h] plan Rapackiego jako niewystarczający. W obu tych wypadkach – Francji i Belgii – wypowiedzi publiczne polityków [h]obu tych krajów[h] odbiegają od tonu i zainteresowania okazywanego w rozmowach z kołami rządowymi naszych placówek oraz w rozmowach z przedstawicielstwami tych krajów w Warszawie.

Wyczekujące stanowisko zajmuje rząd włoski; nie mamy również wyraźniej reakcji Austrii i Szwecji.

Jeśli chodzi o stanowisko Stanów Zjednoczonych, to poza [h]dwuznacznym stanowiskiem[h] dwuznacznymi wypowiedziami Dullesa na konferencji prasowej w Paryżu[7] (uznał celowość strefy bezatomowej, ale zakwestionował t.zw. odrębne traktowanie NRF – członka NATO) Waszyngton nie zajął oficjalnego stanowiska.

Prasa amerykańska – prawdopodobnie z inspiracji DS – w pierwszym stadium raczej przemilczała propozycję polską, ostatnio znajdujemy na ten temat więcej wypowiedzi, wiążących się zresztą z zagadnieniem propozycji Bułganina[8] zawartych w jego grudniowych listach do rządów krajów kapitalistycznych.

Zdecydowanie negatywne stanowisko wobec planu polskiego zajęło holenderskie MSZ.

---

7 Sekretarz stanu USA John Foster Dulles przebywał w Paryżu na sesji Rady Atlantyckiej, która obradowała 16–18 grudnia 1957 r.

8 Ambasador ZSRR w Waszyngtonie 10 grudnia wręczył zastępcy sekretarza stanu USA list premiera rządu ZSRR Nikołaja A. Bułganina do prezydenta Dwighta Eisenhowera. Podobne listy zostały przekazane premierom Wielkiej Brytanii i Francji (11 grudnia), ministrowi spraw zagranicznych RFN (10 grudnia) oraz rządom innych państw należących do NATO. Ponadto rząd ZSRR wystosował noty do rządów Portugalii i Hiszpanii oraz do 82 państw-członków ONZ i Szwajcarii. Zawarto w nich propozycje rozbrojeniowe, m.in. zobowiązania się wielkich mocarstw do niestosowania broni atomowej i wodorowej oraz zaprzestania doświadczeń z tą bronią przynajmniej na dwa–trzy lata, stworzenia strefy bezatomowej w Europie – obejmującej RFN, NRD, Polskę i Czechosłowację, zawarcia paktu o nieagresji między członkami NATO i Układu Warszawskiego. Propozycje miały być omawiane na spotkaniu przywódców wielkich mocarstw.

Wilson Center Digital Archive Original Scan

Poza wielkimi mocarstwami i państwami zachodnio-europejskimi w sprawie planu polskiego wypowiedział się Nehru udzielając mu poparcia.

Do dnia dzisiejszego nie otrzymaliśmy żadnej oficjalnej reakcji na rozmowy przeprowadzone przez Ministra Rapackiego w grudniu z ambasadorami trzech mocarstw i rozmowy przeprowadzone przez naszych przedstawicieli w innych krajach atlantyckich. Prasa zachodnia sygnalizuje, że w MSZ-tach zachodnich – głównie w Wielkiej Brytanii – przygotowuje się instrukcje dla ambasadorów w Warszawie, polecające im przeprowadzenie rozmów z Ministrem Rapackim dla otrzymania dalszych precyzji propozycji polskiej.

b) Stanowisko państw socjalistycznych:

W wystąpieniach, które miały miejsce w ciągu ostatniego miesiąca, obok poparcia dla projektu polskiego zwracają uwagę dwa momenty:

uzależnienie stworzenia strefy bezatomowej od warunku „jeśli zostanie osiągnięte porozumienie w tej sprawie między NRF i NRD" (Bułganin, Chruszczow);

sugestie rozszerzenia strefy bezatomowej na kraje skandynawskie, europejskie neutralne i Węgry (Neues Deutschland).

Jugosławia poparła w pełni polski plan.

c) Oddźwięk w kołach politycznych pozarządowych:

Propozycja polska jest przedmiotem niezmiernie żywego zainteresowania niemal wszystkich ważniejszych czasopism zachodnio-europejskich. Poparcia strefie bezatomowej udzielił „Le Monde" we Francji, „Times" w W. Brytanii, „Die Welt" w NRF.

Generalnego poparcia dla polskich tez udzielili również przywódcy socjaldemokracji: w W. Brytanii – Bevan, w NRF – Ollenhauer, w Belgii – Huysmans, w Norwegii – Fin Moe, we Francji – Moch. W Stanach Zjednoczonych częściowego poparcia polskiej propozycji udzielili tacy politycy jak Kennan, publicyści – Lippmann.

2. Główne argumenty wysunięte dotąd przez przeciwników Planu Rapackiego

a) Polska inicjatywa sprowadza się do rozbicia strategicznej struktury NATO:

Wskazuje się, że w chwili obecnej, mimo iż Bundeswehra jest dopiero w stadium organizowania się, obszar niemiecki stanowi fundament struktury militarnej NATO. Wyeliminowanie broni termojądrowej, jej magazynów

Wilson Center Digital Archive Original Scan

i wyrzutni z tego obszaru odsunie w praktyce uderzeniowe siły atlantyckie ku ośrodkom peryferyjnym, pozostawiając nad Łabą przeważające siły zbrojne klasyczne Związku Radzieckiego. Odsunięcie takie da również przewagę radzieckim rakietom dalekiego zasięgu nad średnim zasięgiem broni rakietowej będącej w dyspozycji strony amerykańskiej.

Odpowiedź na ten zarzut dała publicystyka zachodnia, w szczególności rozważania „The Times", częściowo i argumenty Kennana, podkreślające fikcyjność samego założenia niezbędności obszaru niemieckiego dla strategicznych planów sojuszu atlantyckiego.

Zwracamy uwagę również na wystąpienie Norstada z 23 grudnia, w którym stwierdził on, że „z militarnego punktu widzenia polska propozycja strefy bezatomowej nie wydaje się być przeszkodą w systemie rozmieszczenia pocisków zdalnie kierowanych NATO".

b) Inicjatywa polska dąży do stworzenia faktycznie sytuacji „dyskryminującej" Niemcy Zachodnie w obozie atlantyckim.

Sprowadza się to najprawdopodobniej do obawy przed powolną ewolucją ku zneutralizowaniu Niemiec, a następnie oderwaniu ich, w części zachodniej, od obozu atlantyckiego.

c) Z punktu widzenia polityki NRF argumentem zasadniczym jest zarzut, że stworzenie strefy bezatomowej po obu stronach Łaby jest przejściem do porządku dziennego nad sprawą zjednoczenia i utrwaleniem podziału Niemiec.

d) Ostatnio dziennikarze i politycy zachodni – głownie angielscy – czynią próby wysondowania, czy autorami planu Rapackiego są Polacy, czy też plan ten wysunął Związek Radziecki za naszym pośrednictwem. Wiąże się to z dyskusją nad propozycjami Bułganina.

e) Coraz większe zainteresowanie budzi również zagadnienie systemu kontroli w strefie bezatomowej. Należy przypuszczać, że problem ten będzie głównym przedmiotem dalszych rozmów dyplomatycznych.

Część kół zachodnich rozpowszechnia twierdzenia, że strefa bezatomowa jest nierealna, bowiem Związek Radziecki nie zgodzi się na taki system kontroli, który byłby do przyjęcia dla Zachodu.

3. Plan Rapackiego a inne problemy polityczne

Coraz częściej dyskusja prasowa i wystąpienia polityków zachodnich wiążą propozycję polską z innymi zagadnieniami, jak n.p. z wycofaniem wojsk obcych z terytorium Niemiec, Polski, Czechosłowacji i Węgier oraz ze sprawą

Wilson Center Digital Archive Original Scan

negocjacji z ZSRR. W kołach przychylnie ustosunkowanych do Planu Rapackiego (vide p. 1-a) wysuwa się tezę, że najdogodniejszym tematem rozmów z ZSRR może być propozycja polska, która również doprowadzić może do wycofania wojsk obcych ze środkowej Europy. Najbardziej aktywne w tej dyskusji są koła labourzystowskie w W. Brytanii.

AMSZ, z. 9, w. 47, t. 627

5

7 stycznia, notatka wicedyrektora Departamentu III na temat problemów wizowych w stosunkach z USA

Warszawa, dnia 7 stycznia 1958 r.

Tajne

Notatka służbowa

Ambasada Amerykańska w Warszawie w oparciu o t.zw. ustawę McCarrana (Public Law 414[9]) odmawia wiz amerykańskich członkom PZPR bądź organizacji młodzieżowych (b. ZMP, ZMS), którzy zamierzają wyjechać do Stanów Zjednoczonych i posiadają paszporty zwykłe.

W trakcie starania o wizę petenci są wzywani do konsula amerykańskiego na rozmowy indywidualne, które mają charakter typowy dla przesłuchań śledczych. Osoby te są zapytywane m.in., od kiedy i dlaczego należą do PZPR (zał. nr. 1)[10]. W niektórych wypadkach, jak np. w stosunku do ob. R. Pracza, ówczesny konsul amerykański R.B. Houston (obecnie II Sekretarz) domagał się na piśmie udowodnienia, że „członkostwo (ob. Pracza) nie było dobrowolne i wynikało z czynników dodatkowych". Ponieważ ob. Pracz nie mógł tego oczywiście udowodnić, wizy mu odmówiono.

9 McCarran-Walter Act z 1952 r. (Public Law 82-414) wprowadzał ścisłą kontrolę organizacji i osób podejrzewanych o działalność komunistyczną na terenie USA, umożliwiając m.in. deportację imigrantów.

10 Załączników brak.

4

January 7, unsigned draft code message: assessment of response to the Rapacki Plan

Warsaw, cJan. 7c, c19c58c
Urgent

cDir. Blusztajn

I am sending draft of report regarding the Rapacki Plan, requesting remarks. Jan. 7c, g…g

l. General assessment of the current reception of the Rapacki Plan[1]

a) echoes in Western government circles :

Based on the current press reports from our stations, we could infer that the Polish initiative received warmest welcome in Norway and Denmark. From the very beginning, the Canadian government was favorably interested in the initiative. Recently, there were also signs of such interest in London (Lloyd's television interview).

The last two weeks have brought on certain changes in the position of certain west European governments, when compared with the time immediately after minister Rapacki's diplomatic talks. Thus we should note last week's statement of the Bonn spokesman, where he speaks about "the Bonn government's considering" the Polish proposal, which is a certain mitigation of Adenauer's negative stance of last month. On the other hand, the French prime minister (Gaillard and Pineau) took a clearly negative stance. The statement by Larock, the Belgian foreign minister, halsoh described the Rapacki Plan as insufficient. In both cases (France and Belgium), the public statements by politicians from hboth countriesh, depart from the tone and the interests (France and Belgium), from the public statements by politicians from both countries, from the tone and the interest shown in talks with the government circles of our missions and in conversations with diplomatic envoys of those countries in Warsaw.

The Italian government also took a cautious approach; neither do we have a clear reaction of Austria or Sweden.

As regards the stance of the United States, apart from the hambiguous stanceh and the ambiguous statements by Dulles at the Paris press conference[2]7 (he agreed that it was reasonable to create the nuclear-free zone, but questioned the so-called separate treatment of the FRG, a NATO member), Washington did not take any official stance.

The American press, probably inspired by the DS [US Department of State], initially rather ignored the Polish proposal, but recently we find more statements on the subject, which are also related to Bulganin's proposal,[3] expressed in his December letters to the governments of capitalist states.

A definite negative stance toward the Polish plan was that of the Dutch foreign ministry.

Apart from the great powers and west European states, another leader to mention it was Nehru, who supported it.

As of today, we have not received any official response to the December talks conducted by minister Rapacki with ambassadors of three powers and the talks of our representatives in other Atlantic countries. Western press says that the foreign ministries of western countries, chiefly of Great Britain), is drafting instructions for their ambassadors in Warsaw that they conduct conversations with minister Rapacki in order to obtain more precise information about the Polish proposal.

b) the position of socialist states:

In the statements made in the last four weeks, apart from support for the Polish project, two moments deserve particular attention:

Making the creation of the nuclear-free zone conditional on an "accord in this matter is reached between the FRG and the GDR" (Bulganin, Khrushchev);

Suggestions as to extending the nuclear-free zone onto the Scandinavian countries, European neutral states and Hungary (Neues Deutschland).

Yugoslavia offered its full support to the Polish plan.

c) Echoes in the non-government political circles:

The Polish proposal is an object of heated interest in almost every prominent west European periodical. The idea of a nuclear-free zone received support from Le Monde in France, The Times in Great Britain, Die Welt in the FRG.

General support for the Polish proposal also came from social-democratic leaders in: Great Britain - Bevan, the FRG - Ollenhauer, in Belgium - Huysmans, in Norway - Fin Moe, in France - Moch. In the United States partial support for the Polish proposal came from such politicians as Kennan or columnists like Lippman.

2. Chief arguments put forward against the Rapacki Plan:

a) the Polish initiative comes down to destroying NATO's strategic structure:

It is being pointed out that although the Bundeswehr is only in the organizational stage, the German area constitutes the foundation to NATO military structure. Eliminating thermonuclear weapons, the storage facilities as well as the launching pads from this area, will practically move the Atlantic strike forces to the toward the peripheral centers, thus leaving the overwhelming classical, [conventional] Soviet armed forces on the Elbe. Such a transfer would also give advantage to Soviet long-range missiles over the medium-range American missiles that the American side now has.

One reply to this objection came from western journalism, particularly in The Times, and in part from Kennan's argument that underlined the fictitious character of the very premise that the German area was indispensable for the strategic plans of the Atlantic alliance.

Let us also mention Norstad's speech of December 23, where he said that "from the military point of view, the Polish proposal to create a nuclear-free zone does not seem

to be an obstacle for the system of deploying remote-controlled NATO missiles."

b) The Polish initiative is aimed at factually creating a situation that "discriminates" West Germany in the Atlantic camp.

This can probably be reduced to the fear of a slow evolution toward a neutral Germany, and later toward their severance from the Atlantic camp.

c) from the point of view of West German policy, one of the principal arguments is the charge that the creation of nuclear-free zone on both sides of the Elbe means business as usual with respect to German reunification and consolidation of Germany's division.

d) recently, western journalists and politicians, mostly English, make efforts to probe and find out whether the Rapacki Plan was conceived by the Poles or by the Soviet Union and is now being put forward via us. This is connected with the discussion o Bulganin's proposals.

e) control system in the nuclear-free zone is meeting with increasing interest. We should assume that this issue would be the main subject of further diplomatic talks.

Certain western circles spread the claim that the nuclear-free zone is not a realistic proposal, because the Soviet Union would never accept a plan that would be acceptable to the West.

3. The Rapacki Plan and other political issues

More and more frequently press discussions and speeches by western politicians link the Polish proposal with other issues, such as withdrawal of foreign troops from Germany, Poland, Czechoslovakia, and Hungary and with negotiations with the USSR. Circles that are favorably disposed toward the Rapacki Plan (cf. l-a) claim that the most convenient subject matter with the USSR could be the Polish proposal, which could also lead to the withdrawal of foreign troops from Central Europe. The most active in this discussion are the Labor Party circles in Great Britain.

AMSZ, z. 9, w.47, t.627

[1] See PDD 1957, doc. no 283.

[2] US Secretary of State John Foster Dulles was in Paris at a session of the Atlantic Council on December 16-18, 1957.

[3] On December 10, in Washington, the Soviet ambassador submitted a letter of the Soviet prime minister to President Dwight Eisenhower. Similar letters were submitted to prime ministers of Great Britain and France (December 11), the FRG minister of foreign affairs, and to governments of other NATO states. Furthermore, the Soviet government sent notes to Portugal and Spain and to 83 UN member states and Switzerland. These [documents] contain disarmament proposals, among them commitments of the great powers to refrain from use of nuclear and hydrogen weapons, as well as to cease experiments with those weapons, at least for two, three years; the establishment of a nuclear-free zone in Europe that comprises the FRG, The GDR, Poland and Czechoslovakia, signing a non-aggression pact between NATO And Warsaw Pact members. The proposals were to be discussed at a meeting of leaders of the great powers.